

Bir serginin Düşündürdükleri

Tanınmış Fransız karikatürcülerinden Bellus, bundan bir ay kadar önce öldüğü zaman, hayatında bir kerecik olsun karikatür görmediğini zannettirecek asık yüzlü olan romancı François Mauriac: «Şimdi Fransız zekâ nüfusunda ehemmiyetli bir kayıpla karşılaştığımızı yazabiliriz.» diyordu.

Cemal Nadir'i kaybettiğimiz zaman, Mauriac'ın anlattığı mânâda zekâ nüfusumuzun hemen tümü de yokolmuştu. Çünkü öyle bir zekâyâ zaten tek olarak Cemal Nadir'in şahsında sahip olabilmıştık. Onun bıraktığı boşluğun şöyle böyle dolabilmesi için aradan yıllar geçmesi gerekti.

Cemal Nadir'e kadar Türk karikatürü elbette vardı. Bir Cem adı bile bu varlığı işaret etmeye yeter. Fakat, Cemal Nadir'e kadar, tıpkı Şeker Ahmet Paşa'ya gelinceye kadar Türk resminde olduğu gibi, Türk karikatüründe de buut noksanı vardı. Karikatür bakımından bu buut, hâdiseleri kavrayıcı zekâ idi. Çizgilerdeki vitalite idi.

Cemal Nadir Bursa'da bir tabelenin olarak çalışıyordu ve bir keşif olmasaydı, belki de usta bir tabelacı olarak kalacaktı. Bu keşif, kendisi keşfedilmeden ölen rahmetli yazar arkadaşımız Rıza Rusen'e borçluyuz.

Son derece zarif bir yazar olan Rıza Rüşen, öyle sanıyoruz ki, kendi keşfedilmeyişinin tesellisini Cemal Nadir'in parlayışında buldu.

Cemal Nadir, Batı üslubunda karikatürü anlamıştı. Bu anlayış

onda bir içgüdü halindeydi. Onun gelmesiyle birlikte, karikatür bir ifade zenginliğine kavuşmuştu. Bu hal, uzun araştırmalar sonunda elde edilmediği için içgüdü diyoruz.

Cemal Nadir karikatürü mücerred düşüncenin veya kopuk kopuk hâdiselerin aksettiricisi için de, şüphesiz ki, hâdiseleri dikkatle takibetmek ve yorumlamak gerekiyordu. Cemal Nadir bu işde en az bir başyazar kadar tecrübeliydi. Onun başarı kazandığı, tek olarak parladığı zamanlarda şimdikininki binde biri basın ve fikir hürriyeti yoktu. Fakat, her cins fırça gibi, Cemal Nadir bu yıldırıcı engeli rahatlıkla aşıyordu. Hemen bütün resimlerinde, savcıların birşey diyemeyecekleri, kanunun işaret edemeyeceği imâlar, işaretle vardı. Cemal Nadir'in çizgi dilinden anlayanlar, her sabah bu imâlarla karşı karşıya gelirlerdi. Bunlarda insanların, sorumlu insanların ve hâdiselerin tenkid'i vardı. Fakat, bu tenkitlerde daima zarafet ve incelik başta gelirdi. Cemal Nadir, karikatür denince başka bir bölgeye giriyordu. Bu bölgede, budalalığın da, kabalığın da yeri yoktu.

Bu bakımdan onun çizgilerinde öfke de yoktur. Öfke, ne kadar kutsal olursa olsun, zekânın kontrolünden çıkabileceği için, onun çizgilerinde afroz edilmişti. Şimdi bazı karikatürcülerde görülen taraf tutmadan da, onda eser yoktu. Zekâ ve incelik birleşip bir parti kursalardı, şüphesiz ki, bu partinin bir numaralı üyesi olurdu. Beğenmediği şahıslar elbette ki yok değildi. Fakat, çizgilerini, sübjektifliği belki de bir süre sonra meydana çıkacak olan hislerinin emrine vermektен, onlara hizmet ettirmekten de dikkatle kaçındı.

Cemal Nadir, kendini inşa eden adam olduğu gibi, bir zamanların gerçek adamı Amca Bey'i de inşa etti. Daha doğrusu onun yaratıcısı oldu. Amca Bey, hiç şüphesiz Cemal Nadir değil-

— BU NE YAHU ?

— İSKARPİN... YENİ ALDIM DA!...

di. Her mahlûk gibi iradei cüz'iyesi vardı. Ve muhakkak ki, Cemal Nadir onu bir kukla gibi kullanamıyordu. Bu hal yalnız Amca Bey'e vergi değildi. Büyük romancılardan bir çoğu, yarattıkları tiplere roman ilerleyip şahsiyet kazandıkları ölçüde hâkim olamadıklarını itiraf etmişlerdir. Meselâ, romancının kaatil olarak düşündüğü bir kahraman, romanın vakaları geliştiçe bir din adamı oluvermiştir.

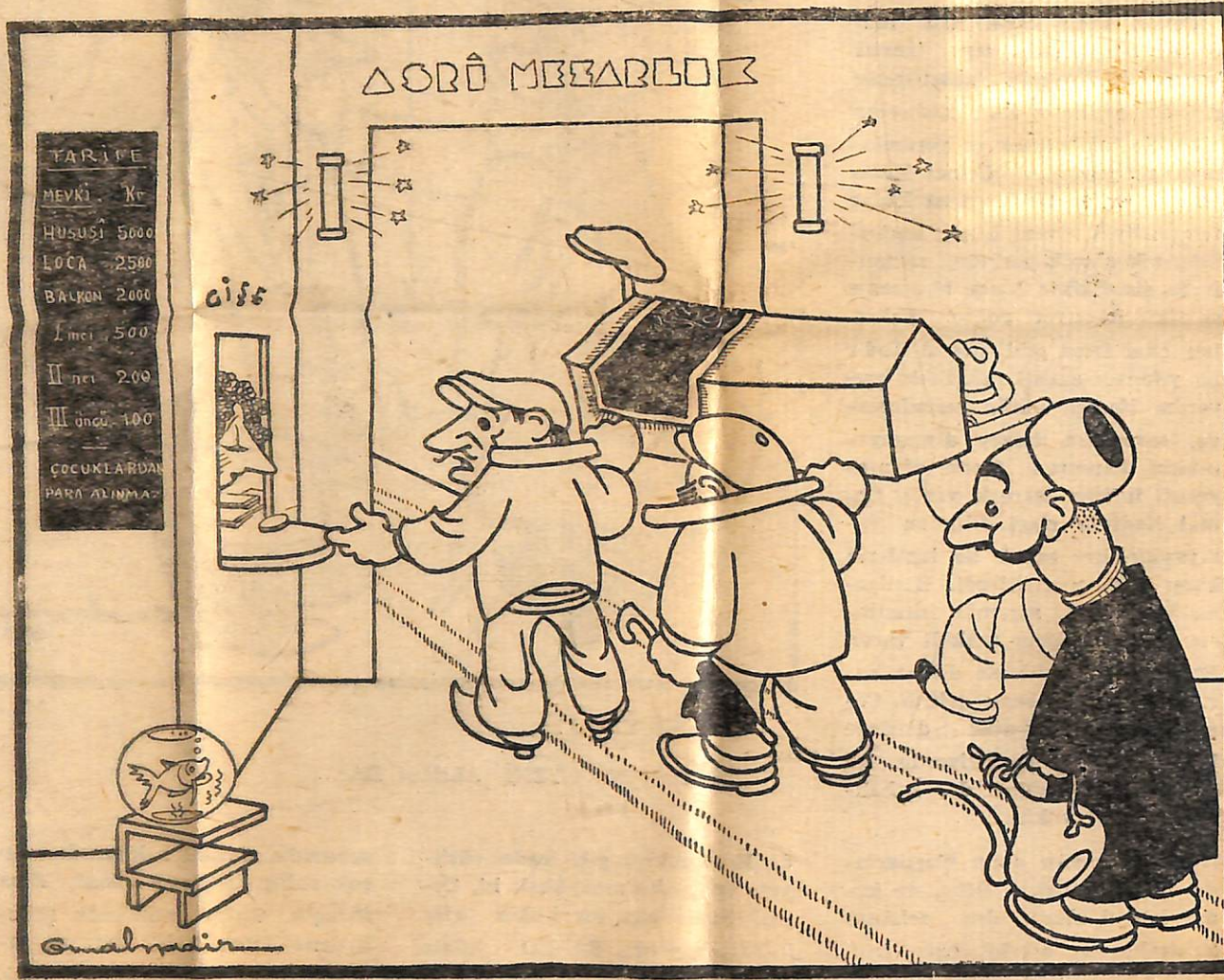
Amca Bey de tam bir hürriyete sahipti. Belki de, Cemal Nadir ile aralarındaki görüş farklarından ötürü çekıştikleri, birbirlerini kırdıkları oluyordu. Yaratık Amca Bey, ağır vücuduna rağmen çevik bir zekâyâ sahipti ve çelebi görünüşü fikir bağımsızlığına maani değildi.

Cemal Nadir'in yaratma gücü

sonsuzdu. Sanatı bakımından en çok anlaştığı insan Yusuf Ziya Ortaç'tı. Onlar aralarında şifreli denebilecek kadar kısa ve zaman zaman kahkahalarla kesilen bir konuşma yaparlardı, peşinden Akbaba'nın en çok beğenilen kapak karikatürlerinden biri, Cemal Nadir'in fırçasından dünyaya doğardı. Bitip tükenmek bilmeyen yaratma gücü, Babı-ı Âli için, Babı-ı Âli hesabına boyuna zekâ istihsal ederdi. Hâdiseleri başka türlü gördüğü gözlerindeki garip pırıltıdan anlaşırdı. İhtimal, o pırıltı ânında çizeceğini de çiziveriyordu. Sonradan sadece bir kâğıda geçirivermek kalıyordu.

Cemal Nadir'in son derece şahsiyetli bir anlayışla çağdaş karikatür anlayışına hayat kazandı.

LÜTFEN ÇEVİRİNİZ 15

— BAYAN, KES Bİ PARADI !

dırması son derece ehemmiyetlidir. Bugünkü karikatürçülerini hemen hepsinde en az kendi kişilikleri kadar bir Cemal Nadir vardır. Bu bakımdan, yalnız Amca Bey'in değil, bugünün şöhretli karikatürçülerin de yaratıcısı oldu. Bu bakımdan Cemal

Nadir yaşanması ve geçilmesi gereken bir devre değil, varılacak noktanın, hedefin ta kendisidir.

Cemal Nadir, dünya görünüşünde tam sanatçıydı. Bunun için de hiçbir zaman merkantil bir ada molmadı. Kendi kendisini sömürmek tenezzülünü gösterme-

di. Açıkçası yaratıcılığının haracını almaya düşünmedi. Bir sanatçı cömertliği ile daima veren insan oldu. İşte onun bu tarafı, yetiştirdiği yüzlerce insan arasında hâlâ halefini aramaktadır. Ve galiba, daha uzun zaman da bu arama devam edip gidecektir.

mesafe katetmiş olmasına razı ol halde sömürücülük aleyhinde ol ni düzen içinde bile bunların dedikleri dedik şeyleri vardı. İstikrara getirici tedbirler bile bunlar tarafından gagalanyordu. Ve tabii, Başbakan bu mesele üzerinde konuşuyordu.

Tasarımın komünizmi önleyecek nitelikte olup olmadığı sorusuna da Demirel şu cevabı vermiştir :

«Kanun tasarısı aşırı cereyanların devlete, ve bugünkü hürriyet nizamına, demokratik sisteme zarar verecek hale gelmemesini derpiş edecektir. Türkiye'de hiç bir Türk vatandaşı düşünülemez ki, şu veya bu sebeble devletin emniyetine, hürriyet düzenine sun. Türk devletinin emniyet meselesinde umursamazlık veya tedbirsizlik tarihi bir vebali gerektirir. Aşırı cereyanlar Türk devletinin emniyetini tehdit edecek bir hâle mi gelmiştir ki, bir takım tedbirler düşünülmektedir suali akla gelebilir. Siyasi mesuliyet taşıyanların vazifesi devletin aleyhindeki inkısafları tehdit edici bir mahiyet almaya kadar beklemek değildir siyasi, mesuliyet meseleyi o noktaya getirmeyi icabettirir, zannediyorum ki her Türk vatandaşı bu husustaki sorumluluğumuzu idrak içinde oluşumuzdan huzur ve rahat duyacaktır. Biz hürriyetler için mücadeleye eden siyasi teşekküllerin mensuplarıyız. Bir taraftan da bu hususiyetimiz, vatandaşlarımız tarafından bilinir. Tasarı meydana çıkıp da meselenin münakaşası getirilmek istenilen tedbirler ışığında yapıldığı zaman kaygıların ve verimlerin yersiz olduğu anlaşılacaktır. Türkiye'de aşırı cereyanlar hiç bir zaman zararlı hâle gelemeyecektir. Hâl böyle